

ŽURNALISTŲ ETIKOS INSPEKTORIAUS

SPRENDIMAS

DĖL PUBLIKACIJOJE „BUVĘS STT AGENTAS - POLICIJOS AKIRATYJE“ („RESPUBLIKA“, 2007-09-03, NR. 200/5253) PASKELBTOS INFORMACIJOS

2008 m. sausio 8 d. Nr. SPR-1

Vilnius

Š. m. rugsėjo 18 d. žurnalistų etikos inspektorius gavo Artūro Sriebaliaus skundą dėl publikacijoje „Buvęs STT agentas - policijos akiratyje“ („Respublika“, 2007-09-03, Nr. 200/5253) paskelbtos informacijos. Skunde pareiškėjas teigia, kad šioje publikacijoje apie jį paskelbti teiginiai neatitinka tikrovės bei žemina jo garbę ir orumą. Pareiškėjo teigimu, šiuo metu jam nėra iškelta jokia baudžiamoji byla, jis niekur nėra patrauktas įtariamuoju. Pareiškėjas prašo: 1) nustatyti, kad UAB „Respublikos leidiniai“ leidžiamo dienraščio „Respublika“ 2007 m. rugsėjo 3 d. Nr. 200/5253 7 puslapyje žurnalisto Dariaus Čiužausko straipsnyje „Buvęs STT agentas – policijos akiratyje“ paskleisti teiginiai pažeidė Žurnalistų ir leidėjų profesinės etikos kodekso nuostatų reikalavimus; 2) įspėti laikraščio „Respublika“ leidėją UAB „Respublikos leidiniai“ apie teisės aktų pažeidimus; 3) priimtą sprendimą paskelbti „Valstybės žinių“ priede „Informaciniai pranešimai“.

Žurnalistų etikos inspektorius pareiškėjo skundą išnagrinėjo Visuomenės informavimo įstatymo nuostatų įgyvendinimo požiūriu.

Žurnalistų etikos inspektorius pažymi, kad asmens garbė ir orumas yra ginami, kai nustatoma šių faktinių aplinkybių visuma: 1) žinių paskleidimo faktas; 2) faktas, jog paskleistos žinios yra apie pareiškėją; 3) faktas, jog paskleistos žinios žemina asmens garbę ir orumą; 4) faktas, jog paskleistos žinios neatitinka tikrovės. Pažymėtina, kad žeminančia žmogaus garbę ir orumą žinia laikoma tikrovės neatitinkanti, diskredituojanti asmenį informacija, kurioje teigiama apie asmens padarytą teisės, moralės ar paprotinių normų pažeidimą, negarbingą poelgį, netinkamą elgesį buitinyje, šeimoje, viešajame gyvenime, nesąžiningą visuomeninę, komercinę veiklą ir pan.

Kiekvienu atveju yra būtina atriboti žinių nuo nuomonės, nes asmens teisės yra ginamos, kai apie asmenį yra paskleidžiamos jo garbę ir orumą žeminančios ir tikrovės neatitinkančios žinios. Visuomenės informavimo įstatymo 2 straipsnio 33 dalyje nustatyta, kad nuomonė – tai visuomenės informavimo priemonėse skelbiamas požiūris, nusimanymas, nuovoka, supratimas, mintys arba komentarai apie bendro pobūdžio idėjas, faktų ir duomenų, reiškinių ar įvykių vertinimai, išvados ar pastabos apie žinias, susijusias su tikrais įvykiais. Visuomenės informavimo įstatymo 2 straipsnio 69 dalis nustato, jog žinia – tai visuomenės informavimo priemonėse skelbiamas faktas ar tikri (teisingi) duomenys.

Tirdamas pareiškėjo skundą, žurnalistų etikos inspektorius kreipėsi į laikraščio „Respublika“ vyriausiąją redaktorę Ramunę Vaičiulytę, prašydamas paaiškinti ginčo objektu esančiuose teiginiuose „Buvęs STT agentas – policijos akiratyje“, „<...> Artūras Sriebalius pasuko prieš įstatymą. Jo pavardė figūruoja net keliose baudžiamosiose bylose“, „Policija įtaria, kad buvęs STT agentas galėjo įsivelti į prekybą vogta mediena“, „Šis buvęs teisėsaugininkas pajūryje gali būti įtariamasis neteisėta veikla. Turima informacijos, kad jis gali būti susijęs su asmenimis, kurie visoje Žemaitijoje supirkinėja ir vėliau realizuoja vogtą medieną“ paskelbtos informacijos atitikimą tikrovei įrodančias aplinkybes. R. Vaičiulytės paaiškinimai buvo gauti.

R. Vaičiulytė paaiškino, kad UAB „Respublikos“ leidiniai“ savo publikacijoje „Buvęs STT agentas – policijos akiratyje“ išreiškė nuomonę („galėjo įsivelti“, „gali būti įtariamasis“, „gali būti susijęs“), o ne žinias. „Respublikos“ vyriausioji redaktorė nurodė, kad kiekvienu atveju būtina paskleistoje informacijoje atskirti žinių nuo nuomonės. R. Vaičiulytės teigimu, Lietuvos Respublikos teismų praktika pripažįsta asmens subjektyvų faktų ar duomenų vertinimą, požiūrį, mintis, idėjas, pastabas apie žinias, susijusias su tikrais įvykiais. R. Vaičiulytė nurodė, kad

detalizuojant įstatymą teismų praktika orientuoja, kad nuomonei, skirtingai nei žiniai, netaikytinas tiesos kriterijus. Taigi pagrindinis kriterijus, skiriantis išreikštą nuomonę nuo paskleistos žinios, yra galimybė žiniai taikyti tiesos kriterijų (Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2001-10-17 nutartis civilinėje byloje Nr. 3K-3-988/2001). R. Vaičiulytė paaiškino, kad šiuo atveju UAB „Respublikos“ leidiniai“ publikacijoje „Buvęs STT agentas – policijos akiratyje“ išreikšta nuomonė, o ne žinia. „Respublikos“ vyriausioji redaktorė nurodė, kad pagal Visuomenės informavimo įstatymo 55 straipsnio (šiuo metu galiojančios įstatymo redakcijos 54 straipsnis – R. G. past.) 1 dalies 7 punktą viešosios informacijos rengėjas neatsako už tikrovės neatitinkančios informacijos paskelbimą, jeigu jis nurodė informacijos šaltinį, o ji buvo pateikta kaip nuomonė, komentaras ar vertinimas.

Išnagrinėjęs pareiškėjo skundą, žurnalistų etikos inspektorius

n u s t a t ė:

R. Vaičiulytės paaiškinimai laikytini nepagrįstais, kadangi kai asmuo, pareiškdamas nuomonę apie įvykius, reiškinius ar poelgius, paskelbia naujas žinias ar nuomonę pateikia taip, kad tai sudaro naują informaciją apie asmenį, tai pažeista asmens garbė ir orumas turi būti ginamas (Lietuvos Aukščiausiojo teismo senato 1998 m. gegužės 15 d. nutarimo Nr. 1 7 punktas). Skundžiamos publikacijos antraštėje „Buvęs STT agentas – policijos akiratyje“ ir įžangos teiginiuose „<...> Artūras Sriebalius pasuko prieš įstatymą. Jo pavardė figūruoja net keliose baudžiamosiose bylose“ pavartotomis kalbinės raiškos priemonėmis yra paskleista faktinio pobūdžio informacija, jog pareiškėjas atliko baudžiamiesiems įstatymams prieštaraujančius veiksmus, t. y. žinia, o ne nuomonė. Tokiu būdu viešosios informacijos rengėjas paskleidė naujo pobūdžio informaciją apie pareiškėją, suponuojančią negatyvų jo, kaip neteisėtus veiksmus atlikusio asmens, apibūdinimą. Nagrinėjamiems teiginiams gali būti taikomas tiesos kriterijus, kadangi įrodinėjimo priemonėmis galima nustatyti, ar pareiškėjo elgesys kvalifikuotinas kaip neteisėtas, vadinasi, yra paskleisti konstatuojamieji duomenys. Nagrinėjamuose teiginiuose paskleista žinia yra akivaizdžiai pareiškėjo garbę ir orumą žeminančio pobūdžio, nes jam priskiriami teisės ir geros moralės požiūriu nepriimtini veiksmai ir taip sudaromas neigiamas pareiškėjo įvaizdis visuomenėje. Tokiu būdu yra pažeidžiamas nekaltumo prezumpcijos principas, kadangi asmuo laikomas nepažeidusiu Konstitucijos, įstatymų, kitų teisės aktų tol, kol įstatymo nustatyta tvarka neįrodoma priešingai. Žurnalistų etikos inspektoriaus žiniomis, joks teismas apkaltinamojo nuosprendžio pareiškėjo atžvilgiu nėra priėmęs.

Nors kiti ginčo objektu esantys teiginiai „Policija įtaria, kad buvęs STT agentas galėjo įsivelti į prekybą vogta mediena“, „Šis buvęs teisėsaugininkas pajūryje gali būti įtariamas neteisėta veikla. Turima informacijos, kad jis gali būti susijęs su asmenimis, kurie visoje Žemaitijoje supirkinėja ir vėliau realizuoja vogtą medieną“ suformuluoti kaip prielaida (toks įspūdis susidaro dėl tariamojo sakinių pobūdžio – „galėjo“, „gali būti“), tačiau kitų publikacijos įžangos sakinių, kurie yra konstatuojamojo pobūdžio („Artūras Sriebalius pasuko prieš įstatymą. Jo pavardė figūruoja net keliose baudžiamosiose bylose“), kontekste jie įgyja konstatuojamąją reikšmę ir vertintini kaip žinia. Ši žinia yra žeminančio pareiškėjo garbę ir orumą pobūdžio.

Žurnalistai ir viešosios informacijos rengėjai savo veikloje privalo vadovautis pagrindiniais visuomenės informavimo principais, laikytis žurnalistų profesinės etikos normų. Visuomenės informavimo įstatymo 19 straipsnio 2 dalyje įtvirtintas draudimas platinti dezinformaciją ir informaciją, šmeižiančią, įžeidžiančią žmogų, žeminančią jo garbę ir orumą. To paties straipsnio 3 dalis įtvirtina draudimą skleisti informaciją, pažeidžiančią nekaltumo prezumpciją. Minėto įstatymo 22 straipsnio 8 dalies 4 punktas skelbia, kad žurnalistas ir viešosios informacijos rengėjas neturi skelbti nepagrįstų, nepatikrintų, faktais neparemtų kaltinimų. Visuomenės informavimo įstatymo 3 straipsnio 3 dalis įtvirtina reikalavimą, kad viešoji informacija visuomenės informavimo priemonėse turi būti pateikiama teisingai, tiksliai ir nešališkai. Visuomenės informavimo įstatymo 41 straipsnio 2 dalies 1 punktas įtvirtina žurnalistų pareigą teikti teisingas, tikslias ir bešališkas žinias, kritiškai vertinti savo informacijos šaltinius, atidžiai ir rūpestingai tikrinti faktus, remtis keliais šaltiniais. Jeigu nėra galimybės patikrinti informacijos šaltinio patikimumo, tai nurodyti

skelbiamoje informacijoje. Europos Tarybos Parlamentinės Asamblėjos rezoliucijos „Dėl žurnalistikos etikos“ Nr. 1003 (1993) 4 punktą numato, kad žinių skelbimas turi būti grindžiamas tiesa, kurią garantuoja atitinkamos patikrinimo bei įrodymo priemonės, žinių pateikimo, aprašymo bei atpasakojimo nešališkumas. Gandai neturi būti painiojami su žiniomis. Žinių antraštės ir santraukos turi kiek įmanoma geriau atspindėti pateikiamų faktų ir duomenų esmę. Šios rezoliucijos 22 punkte įtvirtintas pagarbos nekaltumo prezumpcijos principui reikalavimas. Nagrinėjamu atveju viešosios informacijos rengėjas šių reikalavimų nesilaikė, nes iš ginčo objektu esančių teiginių turinio skaitytojams suteikiamas akivaizdus pagrindas manyti, jog pareiškėjas užsiima teisei ir dorovei prieštaraujančiais veiksmais, tačiau „Respublikos“ vyriausioji redaktorė neįrodė, kad pareiškėjas tokia veikla užsiima, be to, nepaneigė pareiškėjo tvirtinimo, jog jam nėra iškelta jokia baudžiamoji byla, jis niekur nėra patrauktas įtariamuoju. Paskelbdamas ginčo teiginiuose esančią žinią apie pareiškėją, kaip neteisėtai besielgiantį asmenį, viešosios informacijos rengėjas neįsitikino skelbiamos informacijos teisingumu ir tikslumu, tokiu būdu nevykdė aukščiau išvardintų teisės aktuose jam numatytų pareigų.

Žurnalistų etikos inspektorius, atsižvelgdamas į tai, kas išdėstyta, ir vadovaudamasis Visuomenės informavimo įstatymo 50 straipsnio 1 dalies 1 punktu, 2 dalies 1 punktu, 3 dalimi,

n u s p r e n d ė:

1. Įspėti viešosios informacijos rengėją – UAB „Respublikos“ leidiniai“ dėl Visuomenės informavimo įstatymo 3 straipsnio 3 dalies, 19 straipsnio 2 ir 3 dalių, 22 straipsnio 8 dalies 4 punkto, 41 straipsnio 2 dalies 1 ir 4 punktų pažeidimo, padaryto paskelbiant publikaciją „Buvęs STT agentas – policijos akiratyje“ („Respublika“, 2007-09-03, Nr. 200/5253).

2. Išsiųsti sprendimo kopiją UAB „Respublikos“ leidiniai“ direktorei, laikraščio „Respublika“ vyriausiajai redaktorei ir pareiškėjui.

3. Viešai paskelbti sprendimą „Valstybės žinių“ priede „Informaciniai pranešimai“, Žurnalistų etikos inspektoriatu tarnybos interneto tinklalapyje.

Žurnalistų etikos inspektoriatu sprendimai gali būti skundžiami teismui per 30 dienų nuo jų paskelbimo dienos.

ŽURNALISTŲ ETIKOS INSPEKTORIUS

ROMAS GUDAITIS